

Krizový plán

Základní škola Kladno,
Školská 322

Zpracoval: Mgr. Martina Pečenková, Mgr. Zdeněk Vých

Školní rok 2018/2019

Úvod

Krizový plán školy udává, jakým způsobem postupovat v rizikových situacích pro žáky na půdě školy, kdy jsou žáci ohrožováni užíváním návykových látek či rizikovými způsoby chování. Role školy v těchto situacích je pouze preventivní a poradenská, šetření provádí Policie ČR. S krizovým plánem školy je seznámen pedagogický sbor, rodiče i žáci školy.

1. Šikana

Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole, zaměřuje se především na prevenci šikanování a ukazuje postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení, kdy dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků.

Často zůstává dlouho skryté. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejich obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Šikana v zárodečných stádiích se více či méně vyskytuje téměř v každé škole. Proto je třeba klást důraz na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi žáky ve třídě. Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování.

Vnější charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.

Podoby šikanování jsou:

1. přímá podoba šikany:

- ✓ fyzické útoky v podobě bití,
- ✓ vydírání,
- ✓ loupeže,
- ✓ poškozování věcí,
- ✓ slovní útoky v podobě nadávek,
- ✓ pomluvy,
- ✓ vyhrožování,
- ✓ ponižování,

- ✓ sexuální obtěžování až zneužívání,
- ✓ kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace (útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod.).

2. nepřímá podoba šikany

- ✓ demonstrativní přehlížení,
- ✓ ignorování žáka či žáků.

Znaky šikanování:

- ✓ záměrnost,
- ✓ cílenost,
- ✓ opakování (není podmínkou)
- ✓ nepoměr sil
- ✓ bezmocnost oběti,
- ✓ nepřijemnost útoku,
- ✓ samoučelnost agrese.

Formy šikanování:

Verbální šikana (přímá a nepřímá) – psychická šikana, součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií.

Fyzická šikana (přímá a nepřímá) - patří sem i krádeže a ničení majetku oběti.

Smišená šikana - kombinace verbální a fyzické šikany, např. násilné a manipulativní příkazy apod.

Odpovědnost školy

Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání jsou školy povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který je útočníkem, tak žáka, který byl obětí.

Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR či státní zastupitelství.

Škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu.

Základní pravidla primární prevence

Základem prevence šikanování a násilí ve škole je Školní vzdělávací program Krok za krokem k vědomostem, který podporuje pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (a mezi žáky a učiteli) a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy.

Systém primární prevence sociálně patologických jevů je dán Směrnicí k primární prevenci sociálně patologických jevů u žáků a Školním preventivním programem.

V souladu s těmito směrnici je vypracován i školní řád.

Pro předcházení, případně řešení případů šikany, má škola možnost spolupracovat s těmito institucemi:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatrií a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
- v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou).

Doporučené postupy

Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy

Postup pedagogického pracovníka

1. Informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
2. Má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetřování šikany, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele školy.
3. V případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy.
4. Vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže.
5. Navrhne v pedagogické radě potrestání agresorů.

Postup ředitele školy

1. Přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žák)
2. Rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR.
3. V případě prokázaných projevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na vyšetřování šikany dle jeho pokynů
4. Zajistí informování dotčených rodičů o vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany, které řídí.
5. V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
6. V mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
7. V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
8. Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
9. Oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.
10. Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

Vyšetřování šikany

Vyšetřování počáteční šikany

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany.
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
3. Nalezení vhodných svědků.
4. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
5. Zajištění ochrany obětem.
6. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.
7. Informování zákonných zástupců účastníků šikany.
8. Práce s třídním kolektivem.

Vyšetřování pokročilé šikany

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování
 - rozhovor s obětí a informátory
 - rozhovory se svědky
 - rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora s obětí
7. Informování zákonných zástupců účastníků šikany
8. Práce s třídním kolektivem, případně změna konstelace skupiny

Postup rodičů při podezření na šikanování

Postup při podezření na šikanování, o kterém jsou informováni, by měl být následující:

1. Rodiče informují o podezření na šikanování třídního učitele popřípadě dalšího pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází.
2. Nejsou-li podezření na projevy šikany bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, obrátí se rodiče s informací na ředitele školy.
3. V případech prokazatelných projevů šikany se rodiče přímo obrátí s informací na ředitele školy.
4. Jsou-li rodiče přesvědčeni, že postupuje škola při řešení šikanování nedostatečně, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost lze podat písemně, osobně nebo v elektronické podobě a je možné ji adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI.

2. Tabákové výrobky

Závislost na tabáku je nejčastější ve formě cigaret, v poslední době vodních dýmek (z jedné vodní dýmky se může do těla dostat tolik chemikálií jako z několika desítek či dokonce stovek cigaret). Návykovou drogou je nikotin, který je dokonce návykovější než heroin. Průměrný věk první cigarety je u nás kolem 10 let a kolem 90 % kuřáků si zapálí první cigaretu dřív, než jim je 18 let.

Základní pravidla primární prevence

Je třeba žáky dostatečně a přiměřeně věku informovat o rizicích kouření, principu tabákového byznysu. Pravidelná dotazníková šetření mezi žáky pomocí anonymních dotazníků pomáhají monitorovat stav kouření a postoje ke kouření ve škole.

Je možné pořádat celoškolní akce ke Světovému dni bez tabáku nebo mezinárodnímu nekuřáckému dni. Základní informace o kouření by měly být trvale dostupné (např. nástěnka). Informace je třeba předávat atraktivní a interaktivní formou – barevné obrázky, fotky, videa, kvízy, soutěžní otázky. Důležitá je zpětná vazba.

Při diskusi se žáky o dané problematice je třeba volit relevantní argumenty – nestrašit rakovinou či infarktem, ale tím, co dospívající zajímá: zhoršením akné i kvality pleti, zápachem z úst, zhoršením sexuálních funkcí, vráskami, stárnutím pleti, finanční stránkou kouření, zhoršením fyzické kondice, vysvětlení principu tabákového byznysu. Je dobré využít sítě co nejvíce spolupracovníků.

Doporučené postupy

Žáci chrání své zdraví i zdraví spolužáků. Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je zakázáno kouřit. Zákaz se týká i elektronických cigaret.

1. Je-li žák přistižen při požívání tabákových výrobků v prostorách školy, v době školního vyučování nebo při akcích pořádaných školou, je nutné mu v dalším požívání zabránit.
2. Tabákový výrobek je potřeba žákovi odebrat (za přítomnosti další osoby) a zajistit, aby nemohl v požívání pokračovat.
3. Pedagogický pracovník, který přistihl žáka při požívání tabákových výrobků nebo byl o této skutečnosti žákem/y informován, sepíše o události stručný záznam s vyjádřením žáka (odkud a od koho má tabákový výrobek). Záznam podepíše: pedagog, žák, případně svědci (podepisují jako poslední, zůstávají „v utajení“). Záznam se zakládá do agendy školní metodik prevence. Je vyrozuměno vedení školy.
4. Pedagogičtí pracovníci mohou poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i jejich zákonným zástupcům, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
5. Třídní učitel informuje zákonného zástupce nezletilého žáka.

6. Pokud se jednání opakuje, případně v závažných případech (s ohledem na věk nebo chování žáka), vyzoomí škola orgán sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od tohoto orgánu vyžadovat pomoc.
7. Kázeňská opatření:
 - a. dūtka ředitele školy – vnesení návykových látek do prostoru školy (alkohol, kouření, drogy),
 - b. 2. stupeň z chování – kouření v prostorách školy, v době školního vyučování nebo při akcích pořádaných školou.

3. Alkohol

Alkohol je návyková látka, která má velmi komplexní účinky na lidský organismus, které se rozhodně neomezují jen na ovlivnění psychiky nebo chování, v některých případech může rozvinout závislost na alkoholu, která je závažnou psychiatrickou poruchou. Alkohol dále poškozujje srdce a oběhový systém, játra, způsobuje onemocnění různých orgánů trávicího systému.

Dle množství konzumace můžeme klasifikovat:

- ✓ rizikové pití – zdraví jedince je již alkoholem ohroženo, avšak symptomy poškození nejsou ještě patrné,
- ✓ škodlivé pití – poškození zdraví, případně sociálního fungování je již zjevné a jedincem uvědomované,
- ✓ závislost na alkoholu – závažná psychiatrická porucha.

K prvním zkušenostem s alkoholem dochází nejčastěji ve věku 11 – 13 let.

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v České republice zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, nebo je v konzumaci alkoholu podporovat.

Základní pravidla primární prevence

V případě zjištění konzumace alkoholu dítětem je nutná spolupráce s rodiči. Pokud jsou rodiče bez zájmu, je možné se obrátit na pedagogicko-psychologickou poradnu, specializované pracoviště zabývající se prevencí.

Všeobecná prevence školy by měla být zaměřena na formování vhodných postojů k návykovým látkám. Přiměřeně věku by měli být žáci informováni o alkoholu, jeho povaze, účincích a rizicích. Při předávání informací se osvědčuje především věcnost a ověřené informace.

Doporučené postupy

Konzumace alkoholu ve škole nebo na akcích pořádaných školou

V prostorách školy, v době vyučování i na všech akcích školou pořádaných platí zákaz konzumace alkoholu.

1. Při přistižení žáka je primárně nutné mu zabránit v další konzumaci.
2. Alkohol je třeba odebrat a zajistit.
3. Pedagogický pracovník posoudí, zda žákovi nehrozí nějaké nebezpečí. V případě, že je žák ohrožen na zdraví a životě, volá první pomoc (155), informuje okamžitě zákonného zástupce žáka a dohodne se na dalším postupu.
4. Jestliže nebezpečí nehrozí, sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne podepsat dokument, uvede tuto skutečnost do zápisu. Záznam založí školní metodik prevence do své agendy. Vyrozumí vedení školy.
5. Třídní učitel nebo jiný pedagogický pracovník informuje zákonného zástupce.
6. V případě nedostupnosti zákonného zástupce, vyrozumí škola OSPOD a vyčká jeho pokynů. Může vyžadovat pomoc.
7. Při opakování, splní škola oznamovací povinnost k orgánu OSPOD.
8. Škola v zájmu dítěte informuje jeho zástupce o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace a doporučí rodičům, aby vyhledali odborníka.
9. Kázeňská opatření:
 - a. důtka ředitele školy – vnesení návykových látek do prostoru školy (alkohol, kouření, drogy)
 - b. 2. stupeň z chování – konzumace alkoholu v prostorách školy, v době školního vyučování nebo při akcích pořádaných školou

Nález alkoholu ve škole

a) Nález alkoholu v prostorách školy

1. Tekutinu nebudeme podrobovat žádnému testu.
2. Je informováno vedení školy, kam je tekutina uložena.
3. Je zpracován stručný záznam, který je založen v dokumentech metodika prevence.

b) Nález alkoholu u žáka

1. Tekutinu nebudeme podrobovat žádnému testu.
2. Je informováno vedení školy, kam je tekutina uložena.
3. Za přítomnosti metodika prevence nebo dalšího pedagoga je třeba sepsat stručný záznam (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne dokument podepsat, je tato skutečnost uvedena v zápisu. Záznam je uložen do agendy metodika prevence.
4. Je informován zákonný zástupce žáka.
5. V případě opakování, splní škola oznamovací povinnost k orgánu OSPOD.

4. Omamné a psychotropní látky

V prostorách školy, v době vyučování i na všech akcích školou pořádaných je zakázána výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek. Je zakázáno i navádění k užívání těchto látek a vstup do školy pod vlivem OPL.

Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle §283 Trestního zákoníku (Zákon č. 40/2009 Sb.) a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie České republiky nebo státnímu zástupci.

Dle množství konzumace omamných a psychotropních látek rozlišujeme následující pojmy:

- ✓ abstinence od drog – zdržení se nebo vzdání se nějaké substance, která způsobuje požitky,
- ✓ experimentální užití drog – jednorázová zkušenost, nejvýše 2-3 zkušenosti v životě,
- ✓ rekreační užívání drog – příležitostné/pravidelné užívání drog je zakomponované do životního stylu, nepůsobí vážné zdravotní, sociální a ekonomické problémy,
- ✓ problémové užívání drog – jde o dlouhodobé užívání; většinou způsobuje zdravotní a sociální i ekonomické problémy,
- ✓ závislé užívání drog – bývá nepřetržité a pravidelné, určuje životní styl a působí vážné poškození somatické, psychologické a sociální.

Nejčastější typy návykových a psychotropních látek:

a) Marihuana

V České republice se vyskytují 2 odlišné formy marihuany:

- ✓ pěstovaná podomácku – obsahuje zpravidla 3–5 % THC
- ✓ pěstovaná tzv. hydroponiím způsobem ve velkých halách – obsahuje zpravidla 10–30 % THC

Častou formou této drogy je také hašiš. U určitých osob po požití marihuany může dojít k rozvinutí psychických problémů – deprese, úzkosti, paniky vedoucí k sebepoškozování, k poruchám myšlení a krátkodobé paměti, rozvoji paranoidního stavu. Marihuana bývá u mladých lidí nejčastěji zneužívanou nelegální drogou.

b) Těkavé látky – ředidla, lepidla, plynné látky

Jedná se o vysoce nebezpečné chemikálie, které ovlivňují mozek (centrální nervovou soustavu). Patří se i toluen.

Toluen je nejčastěji užíván už malými dětmi. Účinek je krátkodobý a brzy odezní. Dostavuje se euforie, poruchy vnímání, halucinace, poruchy vědomí a spánku, agrese. Nebezpečnost této látky spočívá v neodhadnutí dávky. Může dojít k bezvědomí až kómatu, k srdeční zástavě, zástavě dechu nebo udušení zvracením. Trvale poškozuje mozek.

c) **Metamfetamin (pervitin)**

Jedná se o stimulační drogu – má budivý efekt, ovlivňuje centrální nervovou soustavu. Zrychluje myšlení, zvyšuje motorické tempo, vytváří třes, zahání únavu, vyvolává euforii a příjemné pocity tělesné i duševní, snižuje chuť k jídlu. Člověk ztrácí zábrany, zvyšuje se jeho sexuální pud. Osoba intoxikovaná pervitinem může mít sklony k agresivnímu chování.

d) **Heroin**

Řadí se mezi opiáty, které se používají jako léky proti bolesti a kašli. Injekční aplikace drogy je vysoce riziková. Má rychlý vliv na centrální nervový systém, potlačuje bolest, působí euforii, má tlumivé a zklidňující účinky. Na jeho pravidelném užívání vzniká i fyzická závislost, takže syndrom odnětí látky je provázen velkými bolestmi a dalšími závažnými somatickými problémy.

e) **Syntetické drogy**

Nejznámější je extáze. Jde o látku s halucinogenním potenciálem. U mladých lidí patří mezi velmi rozšířenou drogu. Uživatel extáze hodně tančí a nepocítuje vyčerpání, to může být nebezpečné a může dojít k dehydrataci.

Příznaky užívání drog:

- ✓ výkyvy nálad,
- ✓ vznětlivé a agresivní chování,
- ✓ únava,
- ✓ úpadek vzhledu a zanedbávání zevnějšku, špinavé oblečení,
- ✓ začervenání kolem nosu,
- ✓ zúžení nebo rozšíření zornic,
- ✓ lhaní, tajnosti,
- ✓ ztráta chuti, hubnutí,
- ✓ utrácení hodně peněz,
- ✓ ztráta věcí z domu, krádeže peněz doma i ve škole,
- ✓ ztráta zájmu o zájmy, sport,
- ✓ změna kamarádů, ztráta původních kamarádů, samotářství,
- ✓ zhoršení školního prospěchu,
- ✓ pozdní příchody domů, časté přespávání u neznámých kamarádů.

Základní pravidla primární prevence

Cílem je předcházet rizikovému chování.

V prevenci se nejvíce prozatím osvědčila kombinace systematických dlouhodobých preventivních programů a přiměřených sankcí. Významnou roli hraje zapojení rodičů do organizace školy.

Specifická primární prevence rizika užívání návykových látek je zaměřená na: vědomosti, porozumění a způsoby přemýšlení, rozvoj vlastních názorů, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, umožňuje stanovit realistické cíle, nabízí prostor k diskusi a vzájemnému porozumění, rozvoj sociálně přijatelných postojů a hodnot.

Nespecifická primární prevence bývá zaměřena na nesystémové předávání informací. Velmi významným prvkem je rozvíjení volnočasových aktivit zvláště pro děti.

Konzument je nebezpečný sám sobě, distributor všem!

Doporučené postupy

Konzumace návykových látek ve škole

1. Při přistižení žáka je primárně nutné mu zabránit v další konzumaci.
2. Návykovou látku je třeba odebrat za přítomnosti další osoby a zajistit, aby nedošlo k další konzumaci.
3. Pedagogický pracovník posoudí, zda žákovi nehrozí nějaké nebezpečí. V případě, že je žák ohrožen na zdraví a životě volá lékařskou službu první pomoci (155) a Policii České republiky, informuje okamžitě zákonného zástupce žáka, s nímž se dohodne se na dalším postupu.
4. Jestliže nebezpečí nehrozí, sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka, (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne dokument podepsat, uvede tuto skutečnost do zápisu. Záznam založí školní metodik prevence do své agendy. Vyrozumí vedení školy.
5. Škola vyrozumí zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. Současně splní škola oznamovací povinnost k orgánu OSPOD.
6. V případě nedostupnosti zákonného zástupce, vyrozumí škola OSPOD, vyčká jeho pokynů a vyžádá si pomoc.
7. Škola v zájmu dítěte informuje zákonného zástupce o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace, doporučí rodičům, aby vyhledali odborníka a informovali se o léčbě (adiktologie, středisko výchovné péče, nestátní organizace zabývající se prevencí). Vysvětlí rodičům nutnost léčby a důležitost motivace.
8. Kázeňská opatření:
 - a. důtka ředitele školy – vnesení návykových látek do prostoru školy,
 - b. 2. stupeň z chování – konzumace návykových látek, v době školního vyučování nebo při akcích pořádaných školou,
 - c. 3. stupeň z schování – distribuce návykových látek ve škole.

Nález omamných a psychotropních látek ve škole

a) Nález látky v prostorách školy:

1. Látku nebudeme podrobovat žádnému testu na zjištění struktury.
2. Je neprodleně informováno vedení školy a sepíše záznam o nález.
3. Látku je za přítomnosti dalšího pedagogického pracovníka vložena do obálky, na kterou je uvedeno datum, místo a čas nález. Obálka je orazítkována, podepsána a uschována do trezoru.
4. O nálezu škola neprodleně informuje místní oddělení Policie České republiky.

b) Nález látky u žáka

1. Látku nebudeme podrobovat žádnému testu na zjištění struktury.
2. Je neprodleně informováno vedení školy.
3. V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, je látka předána přivolanému lékaři. Pedagogický pracovník neprodleně informuje zákonného zástupce dítěte, se kterým se dohodne na dalším postupu.
4. Jestliže nebezpečí nehrozí, je za přítomnosti ředitele školy (případně zástupce ředitele nebo metodika prevence) sepsán stručný záznam s vyjádřením žáka, (datum, místo, čas, jméno + podpis žáka), v případě, že žák odmítne dokument podepsat, uvede tuto skutečnost do zápisu. Záznam založí školní metodik prevence do své agendy.
5. Škola vyrozumí zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole. Současně splní škola oznamovací povinnost k orgánu OSPOD.
6. V případě nedostupnosti zákonného zástupce, vyrozumí škola OSPOD, vyčká jeho pokynů a vyžádá si pomoc.
7. O nálezu škola neprodleně informuje místní oddělení Policie České republiky.

c) Podezření, že žák má u sebe omamné a psychotropní látky:

1. Je vyrozuměna Policie ČR, oddělení Kladno – Kročehlavy (tel.:974 873 568, 974 873 576 mobil: 602 262 703).
2. Je informován zákonný zástupce žáka, u něhož byla látka nalezena. Zároveň škola informuje OSPOD v Kladně.
3. Žák je izolován od ostatních žáků školy a je pod soustavným dohledem do příjezdu Policie ČR. V žádném případě nebude provedena osobní prohlídka ani prohlídka věcí žáka.

d) Distribuce návykových látek ve škole

1. Distribuce návykových látek je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.
2. Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci návykových látek, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie České republiky, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.

5. Záškoláctví

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona. Záškoláctví je nejvýraznější formou odporu dítěte ke škole.

Školní docházku eviduje třídní učitel a v případě podezření na záškoláctví se obrací na zákonného zástupce nezletilého žáka, nebo může požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán.

Rozlišujeme několik kategorií záškoláctví:

- ✓ pravé záškoláctví – žák školu nenavštěvuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí,
- ✓ záškoláctví s vědomím rodičů,
- ✓ záškoláctví s klamáním rodičů – děti dokáží přesvědčit své rodiče o zdravotních či jiných potížích, rodiče absenci omlouvají,
- ✓ útěky ze školy – v některých případech žák opouští školu během vyučování, v jiných pouze třídu na několik hodin a pohybuje se po budově školy,
- ✓ odmítání školy – výskyt školní fobie či deprese u žáků.

Záškoláctví bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či ve výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují.

U každého podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informován ředitel školy. V případě závažných forem záškoláctví třídní učitel dále spolupracuje s výchovným poradcem, metodikem prevence, pedagogicko-psychologickým poradenstvím, oddělením sociálně právní ochrany dětí, Policií České republiky.

Základní pravidla primární prevence

Prostřednictvím školního vzdělávacího programu je třeba posilovat u žáků kladný vztah ke škole, vzdělání, svým spolužákům a učitelům, nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy, nabízet mimoškolní zájmové činnosti.

Žáky a rodiče je třeba důsledně seznámit se školním řádem.

O neomluvené i zvýšené omluvené nepřítomnosti žáků informuje třídní učitel výchovného poradce. Neomluvenou nepřítomnost do součtu 18 vyučovacích hodin řeší se zákonným zástupce žáka třídní učitel formou pohovoru. O pohovoru provede zápis, do něhož uvede způsob nápravy dohodnutý se zákonným zástupcem. Zákonný zástupce zápis podepíše a obdrží kopii.

Pokud má žák více než 18 neomluvených hodin, svolává ředitel školy školní výchovnou komisi. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis, který zúčastnění

podepíší. Neúčast nebo odmítnutí podpisu zákonnými zástupci se v zápise zaznamenávají.

V případě, že neomluvená nepřítomnost žáka přesáhne 25 hodin, zasílá škola oznámení o zanedbání školní docházky s náležitou dokumentací (např. kopií zápisu z pohovoru s rodiči) orgánu sociálně právní ochrany dětí.

V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku nebo je-li neomluvená absence žáka příliš vysoká, následuje hlášení o zanedbání školní docházky Policii ČR.

Doporučené postupy

1. Žáci jsou povinni docházet do školy pravidelně a včas podle daného rozvrhu, účastnit se vyučování a všech akcí školy, které se v době vyučování konají; řádně omlouvat svoji neúčast na vyučování a ostatních povinných akcích školy.
2. Zákonný zástupce žáka je povinen doložit důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování nejpozději do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka, a to písemně, e-mailem nebo telefonicky. Po návratu žáka do školy je povinen jej písemně omluvit v žákovské knížce.
3. V odůvodněných případech (např. podezření na záškoláctví) může třídní učitel ke každé absenci z důvodu nemoci omlouvané zákonnými zástupci požadovat doložení žákovy nepřítomnosti také potvrzením ošetřujícího lékaře.
4. Omluvenku předloží žák třídnímu učiteli ihned po návratu do školy.
5. Absence žáka omlouvá zákonný zástupce žáka.
6. Při dlouhodobé absenci známé předem (např. rodinná rekreace) vyžaduje škola od zákonných zástupců předem písemné omluvení. Uvolnění na jednu vyučovací hodinu povoluje vyučující předmětu nebo třídní učitel, maximálně na 2 dny povoluje třídní učitel, na delší dobu ředitel školy nebo jeho zástupce.
7. Uvolňování žáka z vyučování před jeho ukončením je možné pouze na základě písemné omluvy zákonných zástupců, kterou žák předloží vyučujícímu hodiny nebo třídnímu učiteli (při uvolnění na jednu hodinu) nebo třídnímu učiteli (při uvolnění na více hodin).
8. Při výskytu neomluvené absence je potřeba neodkladně informovat rodiče. Pokud se vyskytnou další neomluvené hodiny, je svolána výchovná komise.
9. Jestliže dojde k opakovanému bezdůvodnému nebo řádně neomluvenému zanedbání školní docházky, oznámí škola v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně místnímu oddělení Policie ČR.

6. Krádeže

Krádež je takové jednání, při kterém se někdo zmocní věci, která není jeho a to za účelem si ji ponechat, používat ji apod., aniž by s tím majitel věci souhlasil, nebo o tom byl informován. Drobné krádeže se vyskytují ve všech školách a všech stupních vzdělávací soustavy.

Při řešení krádeže škola může dle závažnosti případu spolupracovat s pedagogicko-psychologickým poradenstvím, střediskem výchovné péče, oddělením sociálně právní ochrany dětí a místním oddělením Policie České republiky.

Doporučené postupy

1. Nošení cenných věcí do školy v sobě skrývá rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Škola doporučuje žákům cenné věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním, do školy nenosit. Platí zákaz volného odkládání těchto věcí, pokud k tomu žák není vyzván na výhradně určené místo (při výuce tělesné výchovy, pracovních činností...).
2. Pokud žáci budou svědky takového protiprávního jednání, ohlásí krádež nebo odcizení pedagogickému pracovníkovi školy.
3. Pedagogický pracovník o události pořídí záznam na základě výpovědi poškozeného (kdo, co, kdy, kde, jak, proč, čím ...). Ředitel školy nebo jeho zástupce věc předá orgánům činným v trestním řízení (obvodní oddělení Policie ČR) nebo poškozeného žáka poučí o tom, že má tuto možnost. Vyrozumí zákonného zástupce žáka.
4. Pokud je pachatel znám, je nutné trvat na tom, aby zloděj věc vrátil přímo poškozenému, omluvil se. Je potřeba se pečlivě zabývat příčinami. Zákonné zástupce zloděje vyrozumíme až poté, kdy bude přesně známa příčina, která dítě k takovému chování vedla.
5. Jedná-li se o škodu většího rozsahu, vyrozumíme místní oddělení Policie České republiky a oznámíme podezření na spáchání přestupku proti majetku, případně trestného činu majetkové povahy.
6. V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která škola zvolila, neměla žádný účinek, informuje vedení školy či metodik prevence orgán sociálně právní ochrany dítěte.
7. Kázeňská opatření:
 - a. důtka ředitele školy v případě drobné krádeže,
 - b. 2. stupeň z chování v případě krádeže většího rozsahu či opakované krádeže.

7. Vandalismus

Vandalismus ve školním prostředí se projevuje ničením školního majetku nebo jeho poškozováním a ničením majetku ostatních žáků a žákyň, případně další zaměstnanců školy. Následkem vandalismu může být úplné zničení nebo významné poškození věci.

Rizikovými okamžiky bývají především přestávky a pak vyučovací hodina ve spojení s žákem nebo žákyní, kteří se touto dobou nezdržují ve třídě (jsou uvolnění z vyučovací hodiny, přicházejí do školy v průběhu vyučování,...)

Vandalismu je možné předcházet:

- ✓ fyzickým dohledem nad žáky a žákyněmi,
- ✓ organizovanými přestávkovými aktivitami,
- ✓ vytvořením míst k sezení, které je možné využít např. pro posezení s přáteli.

Při řešení závažných situací spojených s vandalismem je možné spolupracovat s pedagogicko-psychologickým poradenstvím, střediskem výchovné péče, OSPODem (opakované jednání a výchovná ani další opatření, která škola zvolila, neměla žádný účinek) a místním oddělením Policie České republiky (vyšší škoda, úmyslné poškození, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy).

Doporučené postupy

1. Každý je odpovědný za škody, které svým jednáním způsobil. Proto bude po něm škola požadovat náhradu.
2. U škod, které se dají nahradit tak, že je opraví sám žák nebo žákyně, je preferován tento způsob náhrady škody. Případně může škodu nahradit jeho zákonný zástupce.
3. Pokud vznikne škoda na školním majetku, je potřeba sepsat o celé záležitosti záznam (kdo, co, kdy, kde, jak, proč, čím ...). Pokud škola viníka zná, může po něm nebo jeho zákonném zástupci vymáhat náhradu škody.
4. Nedojde-li mezi zákonným zástupcem nezletilého žáka a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.
5. Kázeňská opatření za vandalismus:
 - ✓ **NTU** – drobné poškozování školního majetku,
 - ✓ **DTU** – pokud žák i nadále pokračuje ve svém chování nebo se dopustil závažnějšího přestupku,
 - ✓ **DŘŠ** – žák pokračuje v přestupcích nebo závažně porušil školní řád.
6. Oznámení rodičům: nepatrná nebo malá škoda, dítě věc poškodilo úmyslně a nejeví žádnou snahu o nápravu, škoda je většího rozsahu nebo je škoda na majetku někoho třetího (spolužák, cizí osoba v průběhu exkurze, ...).

7. Při výskytu vandalismu je potřeba objasnit důvody pro takové chování. Může jít o záměr nebo cíl, snahu na sebe upozornit, vyrovnat se spolužákům a spolužačkám, o následek šikany nebo její doprovodný jev apod.
8. Kdo řeší a s kým spolupracuje: vedení školy, třídní učitel, pedagogický pracovník, školní poradenské pracoviště (školní psycholog, metodik prevence, výchovný poradce), pedagogicko-psychologické poradenství, OSPOD, Policie České republiky.

8. Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus

Extremismus – porušování či zneuznávání základních etických, právních a jiných společenských standardů, zejména ve spojení s verbální nebo fyzickou agresivitou, násilím nebo hrozbou násilí. Je motivován zejména rasovou, národnostní, náboženskou či sociální nenávisť.

Rasismus dělí společenské skupiny podle rasového klíče.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování.

Antisemitské jednání poškozují objekt židovského charakteru.

Mezi rizikové chování žáků patří:

- ✓ verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu,
- ✓ agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky,
- ✓ zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu.

Výskyt rasismu a extremismu ve škole je podmíněn i tradicemi, specifiky a problémy určitého regionu a podmínkami na konkrétní škole. Příklon k extremismu ovlivňují osobnostní dispozice, které jsou dotvářeny rodinným, školským a volnočasovým prostředím. Silný je především vliv blízkých vrstevníků a rodiny.

Základní pravidla primární prevence

Žákům je třeba zprostředkovávat demokratické hodnoty a principy lidských práv a tolerance. Také s nimi hovoříme o extremismu a o negativě spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu, xenofobie a antisemitismu a možnostech sankcí za projevy extremismu a souvisejících jevů.

Doporučené postupy:

1. Je třeba zjistit hloubku extremistického přesvědčení u jednotlivců, případně vazby na extremistickou skupinu mimo školu. Zároveň je třeba zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.
2. Je třeba okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky.
3. V případě zjištění hlouběji zakotvených postojů (opakované verbální či vizuální projevy s možným extremistickým podtextem, účast žáka v extremistické partě, užití násilí s extremistickým podtextem) informujeme rodiče a nabídneme jim spolupráci.
4. V případě závažných projevů (především násilných) informujeme Policii České republiky (podezření na promyšlenou a extremisticky, rasisticky, xenofobně nebo antisemitsky motivovanou činnost a na takto motivované vážnější formy násilí).
5. Ve výuce se zaměříme na výuku této problematiky, pozveme experty k diskuzi se žáky.

Kontakty, informace:

Člověk v tísni o. s. – <http://clovekvtisni.cz>

Romea – <http://www.romea.cz>,

Drom – <http://www.drom.cz>, - kontakt v případě rasistických střetů ve škole vyvolaných jednáním romských žáků

<http://www-selty-cu/www/index.php> - poradenství proti náboženskému extremismu

9. Napadení ozbrojeným útočником

Krizové situace spojené s násilím ve školním prostředí zahrnují zejména rizikové chování, které je vyvoláno krizovou situací, která přichází z:

- a) vnitřního prostředí – řešení konfliktů neadekvátním způsobem, zejména šikana, kyberšikana, vandalismus atd., útok na školu ze strany žáků, případně ze strany pedagogů,
- b) vnějšího prostředí – řešení konfliktů neadekvátním způsobem – násilí způsobené osobou, která navštívila školu (rodič žáka; osoba, která vnikla do školy nebo jejího okolí a ohrožuje školu násilím nebo jinými prostředky, které mohou ohrozit žáky a pedagogy školy).

Je třeba, aby pracovníci školy znali dobře každého žáka školy, zvýšenou pozornost je třeba věnovat žákům rizikové skupiny s násilnickými sklony. Také je třeba znát zaměstnance školy. Je nutné počítat s tím, že i dospělé osoby vstupující do areálu školy mohou patřit do rizikové skupiny.

Žáci a zaměstnanci musí být informováni o tom, jak se chovat v případě uváděných nečekaných krizových situací, případně při podezření na hrozící krizovou situaci, na koho se obrátit, kde je možnost úniku a případné ochrany před útočником.

Škola má povinnost zajistit nejen fyzické, ale také psychické bezpečí žáků, a proto opatření k zajištění fyzické bezpečnosti ve škole nesmí snížit psychické bezpečí a komfort žáků.

Základní principy primární prevence

Je třeba zajistit především bezpečné prostředí pro žáky, pedagogy a ostatní zaměstnance v budově školy, k čemuž napomáhají:

a) *Prostorová a organizačně technická opatření:*

- ✓ Škola využívá pro vstup žáků, zaměstnanců a cizích osob (návštěv, kontrol,...) pouze jeden vchod, který je zabezpečen proti vniknutí cizích osob a vstup do něj je kontrolován, ostatní možné vstupy do budov jsou zabezpečeny (nebrání však bezpečnému úniku osob v případě požáru).
- ✓ Škola má uzamykatelné vstupy do budov i dalších prostor v areálu školy (např. školní zahrady, apod.), má zabezpečená okna a dveře proti volnému vniknutí osob.
- ✓ Škola vpouští cizí osoby do prostor školy až po ověření účelu jejich vstupu do budovy (doprovod žáka, návštěva pedagoga či ředitele školy, apod.).
- ✓ Škola zamezuje nepovolaným osobám přístup do dalších prostor, budov i areálu školy, které nejsou určeny pro poskytování vzdělávání (např. sklepy, půdy, sklady, kotelny, apod.), s výjimkou specifických, zvláště provozních případů (revize, kontroly, prohlídky, stavební úpravy, apod.).

b) Personální opatření

- ✓ Škola zajišťuje průběžný dohled nad žáky ve všech prostorách, a to od okamžiku vstupu do prostor školy po celý průběh výchovně-vzdělávacího procesu i po jeho ukončení až po dobu opuštění budovy či areálu školy.
- ✓ Škola má zajištěnu vzájemnou zastupitelnost pedagogických či nepedagogických pracovníků vykonávajících dohled nad žáky.
- ✓ Škola zajišťuje dohled nad žáky i při akcích souvisejících se vzděláváním, které jsou realizovány mimo školu.
- ✓ Škola v případě avizovaného nebezpečí využívá možnosti posílení ostrahy budovy městskou či státní policií.

c) Vnitřní předpisy, dokumentace školy

- ✓ Škola seznamuje žáky a zaměstnance s ustanoveními předpisů a pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, včetně pojmenování nebezpečí, rizik možného ohrožení života a zdraví, pokud se vztahují k příslušné činnosti, akci nebo pracovišti a průběžně také s ustanoveními školního nebo vnitřního řádu, řádů dílen, laboratoří, odborných pracoven, sportovních zařízení, tělocvičen, hřišť apod. Škola má popsány a uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví, má stanovena zvláštní pravidla při některých činnostech – tělesné výchově, plavání, lyžařském výcviku, soutěžích, přehlídkách, výletech, škole v přírodě, zahraničních výjezdech, apod.
- ✓ Škola spolupracuje se složkami integrovaného záchranného systému a s orgány místní správy.
- ✓ Škola má v dokumentaci upraveny i další zvláštní povinnosti zaměstnanců, např. povinnosti a postupy při zajišťování dohledu, povinnost informovat zaměstnavatele o vzniku mimořádných událostí, povinnost důsledně dbát na účinnost technických a jiných prostředků chránících bezpečnost budov, povinnost seznamovat zaměstnance a žáky školy s opatřeními zajišťujícími bezpečnost a ochranu zdraví (na začátku školního roku, průběžné opakování dle vyhodnocených rizik, povinnost provedení záznamu o poučení).

Škola při eliminaci bezpečnostních rizik spolupracuje se zřizovatelem, se zákonnými zástupci žáků, policií, složkami integrovaného záchranného systému a se školskou radou.

V případě vniknutí do prostor školy a napadením ozbrojeným útočníkem je škola povinna zajistit bezpečnost žáků a zaměstnanců školy.

Doporučené postupy

Zbraň je nalezena v prostorách školy:

Pracovník školy (pedagogický i nepedagogický), který nalezne v prostorách školy zbraň, postupuje následovně:

- ✓ O nálezů ihned informuje vedení školy.
- ✓ Nalezenou zbraň uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
- ✓ O nálezů je případně informována Policie České republiky.
- ✓ Zpracuje stručný záznam o události.

Žák vstoupí do prostor školy se zbraní:

Při vstupu žáka do budovy školy se zbraní (bez aktivního užití zbraně) pracovník školy (pedagogický i nepedagogický), který zjistí tuto událost, postupuje následovně:

- ✓ Zbraň zajistí.
- ✓ O nálezů zbraně neprodleně informuje vedení školy.
- ✓ Nalezenou zbraň uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu.
- ✓ Zpracuje stručný záznam o události s vyjádřením žáka, u kterého byla zbraň nalezena (datum, místo a čas nálezů a jméno žáka). Zápis podepíše i žák, u kterého byla zbraň nalezena. V případě, že žák podepsat odmítá, uvede pedagogický pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru je přítomen ředitel školy nebo jeho zástupce. Záznam založí školní metodik prevence do své agendy.
- ✓ Ředitel školy nebo jeho zástupce informuje zákonné zástupce žáka, případně Policii České republiky a OSPOD.

Napadení žáka / žáků či zaměstnanců školy ozbrojeným útočníkem:

Při napadení žáků či zaměstnanců školy ozbrojeným útočníkem pracovník školy, který zjistí tuto událost, postupuje následovně:

- ✓ Zajistí bezpečnost pro žáky.
 1. Pracovník školy se žáky uteče s dosahu útočníka.
 2. Společně se uzamknou v nejbližší možné místnosti.
 3. Za dveřmi je postavena barikáda (stoly židle, skříně,...)
 4. Jsou staženy žaluzie.
 5. Pracovník školy se pokusí co nejvíce zklidnit všechny osoby v místnosti. Jsou vypnuty či ztlumeny mobilní telefony.
 6. Všechny osoby v místnosti, pokud to jejich zdravotní stav dovolí, si lehnou na zem, aby byly co nejméně zranitelné případnou střílbou skrz dveře.
 7. Nikdo nereaguje na osoby za dveřmi! Útočník se může vydávat za zraněného a vystrašeného studenta, ale i za policistu.

8. V případě, že byly provedeny všechny výše popsané kroky a útočník i přesto pronikl do místnosti, je třeba udělat cokoliv pro ochranu všech.
- ✓ Neprodleně informuje vedení školy, kterému předá co nejvíce známých informací (místo pohybu a počet útočníků, čím jsou ozbrojeni, apod.)

V případě evakuace žáků z prostor školní budovy **Školská 322** je společným místem setkání žáků, pedagogů a rodičů bezpečné místo Panská louka Kročehlavy.

Pro případ alternativních způsobů přesunu žáků domů je povinností třídních učitelů vést důsledně agendu třídního učitele s aktuálními kontakty na zákonné zástupce.

Vedení školy zajistí předání informací o krizové situaci rodičům.

V případě vzniku krizových situací má právo poskytovat případné informace médiím pouze vedení školy.

Následná intervence

Škola je povinna zajistit následnou krátkodobou i dlouhodobou pomoc, externí psychologickou podporu pro žáky a zaměstnance školy, kterých se situace dotkla a to ve spolupráci s IZS.

Zároveň škola zajistí v co nejkratší době obnovení výuky či zakomponování preventivních prvků do výuky.

10. Sebepoškozování, poruchy příjmu potravy

Jedná se o komplexní autoagresivní chování, které lze nejlépe chápat jako nezralou odpověď na akutní anebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody.

Za patologické sebepoškozování se obecně nepovažuje poranění, které je v dané kultuře tolerované (např. piercing a tetování), či začlenění do skupiny vrstevníků nebo demonstrace vlastní hodnoty mezi nimi (snaha být „cool“ a „in“).

Mezi způsoby sebepoškozování patří: **řezání, pálení kůže, škrábání, píchání jehlou, rozrušování hojících se ran, kousání, údery, nárazy, tahání vlasů a kůže,....**

Nejčastějším místem poškození však bývají ruce, zápěstí a stehna.

Z psychologického hlediska lidé, kteří se poškozují, často:

- ✓ trpí chronickou úzkostí,
- ✓ mají sklon k podrážděnosti,
- ✓ sami sebe nemají rádi, sami sebe znehodnocují,
- ✓ jsou přecitlivělí na odmítnutí,
- ✓ mívají intenzivní agresivní pocity, které výrazně odsuzují a často potlačují nebo obražejí proti sobě,
- ✓ mívají sklon jednat v souladu se svou momentální náladou,

- ✓ bývají depresivní a mívají sebevražedné a sebedestruktivní sklony,
- ✓ cítí se slabí, bezmocní.

Motivem sebepoškozování bývá nejčastěji:

- ✓ snaha zmírnit vnitřní napětí, snaha uniknout z nesnesitelné situace nebo neúnosného duševního stavu, snaha odstranit pocity viny, studu, dosažení pocitu očištění,
- ✓ odpoutání pozornosti od jiných problémů,
- ✓ znovuprožití traumatu ve snaze o jeho zpracování,
- ✓ dosažení poranění, která jsou viditelná a léčitelná na rozdíl od těch neviditelných duševních.

Mezi poruchy příjmu potravy řadíme především mentální anorexii a bulimii. Ty představují ve svých projevech mezní polohy jídelního chování od život ohrožujícího omezování příjmu potravy až po přejídání spojené se zvracením nebo jinou nevhodnou kompenzací energetického příjmu. Pro obě poruchy je příznačný nadměrný strach z tloušťky, nespokojenost s tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení.

Základní principy primární prevence

Pokud pedagog zjistí příznaky sebepoškozování, situaci konzultuje s výchovným poradcem či metodikem prevence. V případě nutnosti je dále navázána spolupráce s rodiči žáka, pediatrem či psychopediatrem, eventuálně je osloven orgán sociálně právní ochrany dítěte. Pedagogický pracovník není terapeut!

Doporučené postupy

1. V případě přímého rizika závažného ublížení či ohrožení života škola kontaktuje psychiatrické oddělení či kliniku spádové nemocnice i nedobrovolně – cílem je zabránit vážnému poškození zdraví žáka!
2. Pokud žák není aktuálně ohrožen závažným sebezraněním, jsou osloveni zákonní zástupci žáka a jsou jim předány kontakty na dostupné psychiatrické či psychologické ambulance či krizová centra, která mohou dále pomoci situaci řešit. Je třeba snažit se navázat systematickou dlouhodobou spolupráci mezi rodinou a školou.
3. V případě poruch příjmu potravy je vhodné vyrozumět nejen rodiče, ale také pediatra, a to vždy, když dítě výrazněji zhubne, opakovaně bylo přistiženo, že zvrací (stačí informace od vrstevníků).
4. Dítě a rodinu je třeba motivovat k návštěvě specialisty (psychiatrické a psychologické ambulance, krizová centra, linky důvěry).
5. Jsou stanoveny jasné hranice a pravidla chování žáka na půdě školy.

11. Netolismus

Jedná se o závislost na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména:

- ✓ počítačové hry,
- ✓ sociální sítě,
- ✓ internetové služby (např. různé formy chatu),
- ✓ virální videa,
- ✓ mobilní telefony,
- ✓ televize aj.

Rizika spojená s netolismem je možné rozdělit na:

1) Tělesná rizika

Časté bolesti pohybového aparátů – bolest šíje, ramen, bederní páteře, drobných kloubů, zápěstí atd.

Se sedavým způsobem života mohou být spojeny další problémy, např. obezita, cukrovka a srdeční onemocnění. Popisovány jsou také případy epilepsie, větší tendence riskovat, která zvyšuje riziko úrazů. Časté jsou bolesti očí, dále pak pálení a slzení očí, výskyt tiků, skvrny před očima a potíže při zaostřování při přenášení pohledu z blízkého na vzdálený cíl či naopak.

2) Psychologická a sociální rizika

Nadužívání počítače významně zasahuje do organizace času a projevuje se například nepravidelností v jídlu nebo nedostatkem spánku. Zhoršují se mezilidské vztahy v rodině, partnerských vztazích, ve škole. Dochází ke zhoršování školního prospěchu. Zvyšuje se riziko závislostního chování.

Zatěžování nervového systému vede k poruchám paměti a komunikačních schopností. Předpokládá se také větší sklon k agresivitě, rvačkám, šikanování, nepřátelskému nebo podezřívavému ladění.

Problematickým se také může stát odtržení od reality.

Pro netolismus je charakteristický pozvolný, plíživý a neuvědomělý vznik, neostrá hranice mezi vyžíváním, používáním, problémovým užíváním a závislostí. Charakteristický je růst jednoho programu (způsobu chování) na úkor druhých do té míry, že je schopen vyřadit životně důležité programy.

Pro pochopení podstaty netolismu je třeba uvědomit si, jaké potřeby dítěte či dospělého hraní on-line her vlastně uspokojuje.

K příznakům netolismu patří:

- ✓ méně vykonané práce,
- ✓ pocit prázdnoty, když není člověk u počítače,
- ✓ ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače,
- ✓ brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače,

- ✓ rostoucí nervozita a neklid, když člověk delší dobu nemůže hrát,
- ✓ přemýšlení o počítači, když ho člověk zrovna nepoužívá,
- ✓ kradení peněz na nákup her,
- ✓ stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry,
- ✓ zkreslování, zatajování informací o své závislosti,
- ✓ hraní kvůli úniku od osobních problémů,
- ✓ narušené vztahy s rodinou,
- ✓ zanedbávání učení,
- ✓ opouštění dřívějších zájmů a přátel,
- ✓ zhoršující se školní výsledky.

Zásadní pro možnost poskytnutí pomoci je vytvoření důvěryhodného vztahu mezi školou a rodiči /zákonnými zástupci dítěte. Je možné spolupracovat také s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, odbornými zdravotnickými zařízeními či nestátními organizacemi orientovanými na danou problematiku.

Základní pravidla primární prevence

Základem prevence je kvalifikované pozorování pedagoga, které může poukázat na více typů rizikového chování. Určitými znaky může být např.:

- ✓ narušení vztahů,
- ✓ zhoršení prospěchu (žákovi nezbývá čas na učení),
- ✓ únava (hraje dlouho do noci),
- ✓ ztráta kamarádů (vymění je za virtuální),
- ✓ nervozita,
- ✓ náhlé změny v chování,
- ✓ zvýšení agresivity (spojené především s nemožností být on-line).

Učitel by měl dokázat vzbudit důvěru a nabídnout adekvátní pomoc. Tou může být především zprostředkování kontaktů na odborná zařízení a podpora žáka při řešení obtížných situací (pedagogicko-psychologické poradny, středisko výchovné péče, nestátní organizace zabývající se prevencí netolismu).

Legislativní rámec vztahující se konkrétně k netolismu neexistuje.

12. Příslušnost k subkulturám

Subkultury jsou přirozenou součástí života dospívajících, inklinace k nim se začíná výrazně projevovat od cca 13. roku života. Umožňuje dospívajícímu především odpoutat se od pasivního následování hodnot rodičů a autorit, vytváří předpoklad pro budoucí tvorbu vlastní identity a představuje první krok v rámci nacházení vlastní svébytnosti. Navíc pocit blízkosti s ostatními dává jedinci jistotu, že nebude sám.

Negativním dopadem může být osvojení si některých forem rizikového chování, nejčastěji různé formy závislostního jednání (konzumace nejrůznějších drog či ulpívání na jednom typu činnosti).

Rozlišujeme 2 různé formy příslušnosti k subkulturám:

- 1) zástupné ztotožnění – zpravidla dočasná příslušnost k dané skupině, naivní ztotožnění se s hodnotami,
- 2) pravé ztotožnění – relativně stálá příslušnost, častá je aktivní angažovanost v realizaci společných akcí apod.

Nejčastěji se objevující subkultury

A) *Anarchismus*

Odmítá jakoukoliv formu státního zřízení či omezování života jednotlivce. Klíčovým pojmem zde je osobní svoboda.

V České republice jsou v současnosti anarchistické směry sdruženy pod hlavičkou Československé anarchistické organizace. Jejich aktivita je zaměřena na pořádání demonstrací, pravidelně vydávají časopis A-kontra, který se věnuje šíření anarchismu a reflexi aktuálního dění ve společnosti.

Rizika: Chování členů této subkultury může být namířeno proti autoritám, pravděpodobně bude patrný odpor vůči nařízením, pravidlům, školní disciplíně apod. Jednotlivci se mohou stavět na odpor vůči represivním postupům a budou velmi citliví na jakoukoliv formu byť jen domnělé nespravedlnosti ze strany autorit. Budou mít však pravděpodobně zájem se vzdělávat a budou ochotni k diskusi na společenská témata.

B) *Emo*

Subkultura vycházející z punku, vyznačující se výraznou vnější image, doprovázená deklarovanou i skutečně prožívanou emocionální citlivostí, bohatými vnitřními prožitky, přemýšlivostí a inklinací k různým formám umění.

Součástí vnější image jsou výrazné účesy (černé, rovné vlasy, česané na „patku“), upnuté džíny a triko se spíše strohými nápisy, boty značky Converse, výrazné pásky a další doplňky.

Členové subkultury se scházejí především na sociálních sítích a na koncertech spřízněných kapel. V minulosti bylo emo často spojováno s údajně častým sebepoškozováním, jako hudební a životní styl však toto chování přímo nepodporuje.

Rizika: možná apatie vůči školním povinnostem, výrazná až provokující image, u labilních jedinců známky sebepoškozování.

C) Gothic / Witch

Hudební a módní kultura vycházející z post-punku a metalu. Je spojena s velmi výrazným zevnějškem, zejména pak výrazným líčením, využíváním výhradně černé barvy, stříbrných cvočků, ostnů a jiných kovových prvků včetně piercingu. Často je toto projevem vysoké citlivosti, přemýšlivosti a možné introverze daného jedince.

Sama subkultura jakoukoliv formu projevovaného násilí nepodporuje.

Běžní členové však zpravidla jeví spíše zájem o kulturu a umění, často čtou beletrii či básně (spíše vážně až tragicky laděné), zajímají se o temné stránky existence člověka (např. smrt, násilí nebo deprese), spíše však z „teoretického hlediska“.

Rizika: horší navazování běžných sociálních kontaktů, časté předsudky okolí.

D) Hip-hop

Jedná se především o hudbu a s ní spojený životní styl. Hodnotově je subkultura orientovaná proti jakýmkoliv formám rasismu, materialismu, sexismu a dalším formám diskriminace nebo domnělé redukce života a vztahů na zisk a bohatství.

Hudba je specifická svou monotónní rytmikou. Text zpravidla nese poselství, sdělení a neslouží jen k prosté konzumaci.

Členové subkultury nejeví zájem o „kariéru“ v běžném slova smyslu, odmítají usilovat o materiální blahobyť, orientují se na vztahy.

Součástí hip-hopové kultury je také graffiti – umělecká forma vyjádření stojící mimo hlavní proud umění. Často se také s touto subkulturou pojí konzumace převážně tzv. „měkkých“ drog, především pak marihuany.

Rizika: tvorba graffiti (přestupek), konzumace marihuany, dlouhodobá rezignace na školní povinnosti.

E) Punk

Hnutí, hudební a životní styl formovaný jako protest vůči vládnímu establishmentu a kulturnímu mainstreamu. Zosobňuje protest vůči jakékoliv formě státní autority a vůči většinově sdílené hodnotě peněz a majetku.

Součástí vnějších znaků hnutí punk jsou velmi výrazné účesy (tzv. „číra“), vysoké pevné boty, kožená nebo džínová bunda s cvočky a nášivkami.

Členové hnutí často obsazují neobydlené budovy a na těchto místech zakládají lokální kulturní centra, tzv. squaty.

Hnutí je politicky výrazně levicové, v některých svých podobách splývá s idejemi anarchismu, často se vymezuje vůči nejrůznějším formám diskriminace a podporuje emancipaci žen.

Rizika: možná dlouhodobá rezignace na „běžné“ hodnoty, riziko záškoláctví, sníženého prospěchu, obtíže s autoritami – zejména nekázeň, drzost, nadměrná konzumace alkoholu, okrajově také marihuany, přestupky vůči veřejnému pořádku, zejména na politických akcích.

F) Ska / reggae

Vychází s hudebního stylu původem z Jamajky vyznačujícím se rychlou rytmikou a pozitivní atmosférou písní. Subkultura je politicky orientována levicově, vystupuje proti fašismu, nacismu a jiným formám militarismu a diskriminace, přesto však neužívá politický aktivismus jako formu sebe prezentace. Subkultura je vnitřně velmi soudržná a kulturně činná.

Z hlediska image je využívána především černá a bílá barva. Časté je elegantní oblečení jako saka, kravaty, košile, často lze zaznamenat černobílý kostkovaný vzor.

Rizika: konzumace především tzv. „měkkých“ drog, zejména marihuany, občas se vyskytují také syntetické drogy.

G) RPG komunity / síťové PC hry

Role-playing games jsou epické, dlouhodobé skupinové hry, odehrávající se ve fiktivním („fantasy“) světě. Specifikum těchto her je to, že se účastník věnuje rozvoji vlastní herní postavy, která je součástí světa, jenž má vlastní vývoj, důležité milníky a události, a zároveň je také (ve skutečném světě) součástí komunity spoluhráčů.

RPG lze provozovat jako stolní hry, počítačové hry přes internet či lokální síť nebo v přírodě, kde jsou realizovány např. velké bitvy či různá shromáždění včetně kostýmů a nejrůznějších rekvizit. Společenství tedy může být virtuální i skutečné.

Pro některé členy se skutečný svět pak může jevit jako nezajímavý nebo nepřátelský. Naprostá většina účastníků dokáže v praxi realizovat své životní cíle (v těchto případech má život ve fiktivním světě podobnou funkci a efekt jako např. sledování televizních seriálů většinovou populací.

Rizika: možné „vzdálení se“ od reality a postupná ztráta zájmu o školní a jiné povinnosti, snížené množství prožitků nejrůznější povahy z reálného světa, možná tvorba závislosti při zvýšené frekvenci hraní.

H) Skinheads

Skinheads je možné rozdělit na 2 skupiny:

- a) původní „oi-skinheads“, kteří zastávají levicové názory a ostře se staví proti rasismu a nacionalismu (hudebně se orientují na ska, ska-punk),
- b) skupinu skinheads, kteří jsou orientováni pravicově, veřejně vystupují proti přistěhovalcům, homosexuálům, narkomanům a dalším menšinám vymykajícím se jejich představě zdravé součásti národa.

Extrémně pravicové skupiny jsou zpravidla velmi dobře organizovány, vyznávají hierarchické řízení a realizují bohatou mezinárodní spolupráci. Mezi jejich ideologické cíle patří boj proti imigrantům, homosexuálům a jiným minoritám, včetně použití provokativních akcí.

Členové této subkultury nosí pevné vysoké boty, koženou nebo džínovou bundu (např. tzv. „křovák“ či „bomber“), časté jsou nášivky, které dávají najevo příslušnost daného jedince k nějaké podskupině či ideologii.

Tyto skupiny jsou výrazně orientovány na sdílené hodnoty a principy, vystupují proti multikulturalismu a přistěhovalectví, jsou také velmi uzavřené a vůči sociální majoritě nedůvěřiví.

Rizika: vyšší riziko agresivního chování, možné podílení se na protizákonných aktivitách ve smyslu činností ukotvených v trestním zákoníku v paragrafu „Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka“, zločinu z nenávisti, popírání genocidy aj.

Příslušnost k subkulturám není upravena žádným legislativním předpisem. S některými extremistickými skupinami se pojí specifické chování upravené trestním zákoníkem, konkrétně:

- § 196 trestního zákoníku Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci,
- § 198 trestního zákoníku Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení,
- § 198a trestního zákoníku Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod,
- § 236 trestního zákoníku Omezování svobody vyznání,
- § 260 trestního zákoníku Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka.

Základní principy primární prevence

Preventivní působení v oblasti subkultur je minimálně sporné. Můžeme mluvit o prevenci některých rizikových projevů chování, které jsou s určitými subkulturami úže a někdy typicky spjaty.

- a) *nespecifická primární prevence* – zaměřit se na vytváření bezpečného prostředí, podpora otevřenosti k názorům druhých, podpora koheze třídních kolektivů, nastavování organizačních a vztahových pravidel uvnitř skupiny.

- b) *specifická prevence* – zaměřovat se na jednotlivé rizikové faktory, seznámení se se skutečnou historií a vývojem jednotlivých subkultur a informace o jevech, které mohou být pro jedince a jeho okolí rizikové.

Doporučené postupy

- 1) Samotná příslušnost k subkultuře ještě nic neznamená, nenese automaticky nebezpečí výskytu rizikového chování.
 - a) Nenechte se zmást vzhledem!
 - b) Snažte se akceptovat příslušnost žáka k subkultuře jako jeho vývojovou potřebu, nezesměšňujte jej, nekomentujte to, co lze z pohledu dospělého jedince považovat za nevhodné či směšné.
 - c) Kritizujte chování, nikoliv subkulturu: případnou kritiku směřujte na daného jedince a jeho chování.
- 2) Snažte se o dané subkultuře něco dozvědět.
- 3) Možná rizika dané subkultury berte jako možnost, ne jako jistotu.

Cílem řešení by mělo být oddělit příslušnost k subkultuře a projevy rizikového chování.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení.

Pokud má takovéto podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

Doporučená literatura: Smolík, J. *Subkultury mládeže, uvedení do problematiky*. Grada, Praha 2010.

13. Nová náboženská hnutí

Pojem „sekta“ – pod tímto pojmem rozumíme v kontextu primární prevence rizikového chování určitou ohraničenou sociální skupinu, jejíž členové sdílejí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí, a dochází při tom k postupné sociální izolaci, manipulaci a ztrátě soukromí.

Pro sekty jsou charakteristické tyto rysy:

- ✓ izolovanost, relativní uzavřenost,
- ✓ posilování pocitu výlučnosti,
- ✓ udržování nonkonformního opozičního postavení,
- ✓ touha po zbudování ideálního společenství,
- ✓ zdůrazňování etických rozměrů náboženského života,
- ✓ autoritativní systém řízení,
- ✓ existence jednotného a vysvětlujícího univerzálního klíče,
- ✓ eklekticismus (myšlení, kdy se jedinec nedrží hotových systémů, vzorů, ale vybírá si z nich jen ty prvky, které se mu zdají být nejlepší).

Náboženské skupiny, které působí v České republice:

- 1) *Společenství svědků Jehovových (jehovisté)* – hlavním bodem učení je očekávání nadcházejícího konce světa. V České republice se k jehovistům hlásí 13 000 osob.
Možné problémy: Jehovisté neslaví obecně sdílené církevní ani státní svátky, odmítají i oslavu narozenin. To přináší problémy zejména dětem, které tak nemohou s vrstevníky sdílet například Vánoce nebo narozeninové oslavy, což je ve výsledku značně vyděluje z kolektivu. Dalším rizikem je zranění vyžadující krevní transfuzi. Ačkoliv Ústavní soud v roce 2004 rozhodl, že může dokonce dojít i k omezení rodičovských práv, přesto jde stále o problém, přičemž řada jehovistů raději děti nepouští na školní výlety, čímž jsou děti dále izolovány.
- 2) *Církev Ježíše Krista Svatých posledních dní (mormoni)* – učení vychází z protestantských tradic, přičemž důležitou roli hraje mormonská nauka o historii ztracených izraelských kmenů v Americe, o Ježíšově založení církve v Americe nebo o poslušnosti „žijícímu prorokovi“ – prezidentovi církve.
Jsou zde dva problémové body: rasismus (církev odmítala přijímat černochoy, protože být černochem bylo podle jejich názoru Božím trestem) a nábožensky motivované násilí.
- 3) *Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství (Církev sjednocení; moonisté)* – hnutí vycházející z učení kontroverzního Reverenda Moona, který se prezentoval jako vyvolený, který má dokončit Ježíšem započaté dílo a nastolit Boží království na Zemi.

4) *Scientologická církev (scientologie)* – Scientologové věří, že člověk může studiem získat vlastní nesmrtelnost tím, že přetne koloběh zrození a smrti, do nějž jsme vstoupili v minulosti.

5) *Satanismus* – jedná se o organizačně i myšlenkově zcela nejednotný proud různých směrů a hnutí, které spojuje především uctívání „padlého anděla“ Satana, jenž je chápán jako faktický protiklad a odpůrce Boha.

Satanismus, respektive jeho uctívání temnoty a smrti inspirovalo také řadu dalších směrů, včetně například nyní oblíbeného fenoménu „Gothic“ – tedy uctívání „temného umění s nádechem smrti“.

Možné problémy: Především komerční zneužívání touhy mladistvých po něčem zakázaném a tajemném. Dochází tak ke zneužívání návykových látek (především marihuany), alkoholu, k rizikovému sexuálnímu chování, ale může hrozit také sebevražedné jednání u těch dospívajících, kteří se příliš ztotožní s literárními postavami a touží po smrti a osudu upíra.

U každého podezření na výskyt osob ovlivněných novými náboženskými směry ve škole by měly být informovány tyto osoby:

- ✓ ředitel školy,
- ✓ rodiče / zákonný zástupce ovlivněného žáka,
- ✓ třídní učitel.

V odůvodněných případech je dále možné kontaktovat školního psychologa, metodika prevence, výchovného poradce, OSPOD či Policii České republiky.

Škola by v oblasti nových náboženských směrů měla:

- 1) seznámit žáky s riziky a praktikami těchto skupin,
- 2) umět zmapovat existenci a základní charakteristiku konkrétních sekt v České republice,
- 3) naučit žáky rozlišovat mezi sektou a tradičním náboženstvím a možnostmi pojetí,
- 4) vymezit pojem sekta, jeho významové roviny,
- 5) seznámit žáky s možnými riziky vstupu do sekty a s procesem závislosti na sektě (manipulace, pronásledování, pocity viny a méněcennosti, zmocňování se majetku členů apod.),
- 6) zabývat se základními předpoklady inklinace lidí k těmto skupinám,
- 7) umět diskutovat se žáky o dané tematice a snažit se odpovědět na případné dotazy.

Základní pravidla primární prevence

- ✓ Vždy naslouchat svým žákům, mít přehled o tom, jaké jsou mezi nimi aktuální informace.
- ✓ Nikdy striktně nekázat a neodsuzovat.

- ✓ Vyhýbat se tabuizaci některých témat – mluvit se dá i o satanismu, jde jen o to, jak.
- ✓ Poskytovat co nejobektivnější informace za využití všech dostupných uvedených zdrojů.
- ✓ Nikdy nezesměšňovat a nedegradovat (nejen mediální) „idoly“.
- ✓ V případě podezření na konkrétní problém v okolí se snažit získat co nejvíce informací.
- ✓ V případě rozhodnutí jednat, snažit se konzultovat s odborníky.

Pokud je rodina členem společenství se znaky sekty a není podezření na zanedbávání péče či jiný trestný čin vůči dítěti, není možné ze strany pedagoga ovlivnit zapojení dítěte do tohoto společenství.

Pedagog si musí stanovit své cíle, kterých může ve své pomoci dosáhnout (zejména předávat informace o rizicích sekt, nerozbit s dítětem vzájemný vztah apod.).

Užívání náboženských symbolů ve školách

V českých právních předpisech není žádným způsobem omezeno nošení náboženských symbolů ve veřejném prostoru, tedy ani ve škole. Žák/yně tedy může ve školním prostředí nosit / užívat náboženské symboly, avšak jen tehdy, pokud nezvyšují riziko zdraví žáka či ostatních, či neznemožňují výkon určité činnosti. Nedoporučuje se tak např. nošení řetízků při hodinách tělesné výchovy aj. Nošení muslimských šátků (hidžábu) by nemělo především ohrožovat bezpečnost nositelek atd.

14. Rizikové sexuální chování

Rizikové sexuální chování může negativně ovlivňovat jedince, který se ho dopouští, či se ho nějakým způsobem dotýká, a to jak v čase, kdy se odehrává, tak i v budoucnosti. Následně se může projevit ve vývoji psychiky (např. posun hodnot), v psychologicko-sexuologické oblasti (např. preference patologických sexuálních aktivit), ve zdravotní (např. pohlavně přenosné nemoci) a sociální oblasti (např. navazování neadekvátních sociálních vazeb).

K rizikovému sexuálnímu chování patří např. předčasný začátek pohlavního života, vysoká frekvence pohlavních styků, náhodné známosti, či prostituční chování.

Dítě může být buď aktivním konatelem rizikového sexuálního chování, nebo jeho obětí.

Za sexuální rizikové chování je považován soubor projevů chování doprovázejících sexuální aktivity a vykazujících prokazatelný nárůst zdravotních, sociálních a dalších typů rizik. Může se jednat o chování v populaci běžné (např. nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti). Patří sem také různé nové fenomény přinášející riziko i jiných než pouze zdravotních dopadů, jako je například zveřejňování intimních fotografií na internetu či jejich zasílání mobilním telefonem, eventuálně nahrávání na video se zvýšeným rizikem zneužití takového materiálu.

V oblasti primární prevence je třeba především vytvářet zdravé postoje, které následně ovlivňují chování jedinců (případně i změnu postojů) a to ještě dříve, než k sexuálnímu rizikovému chování skutečně dojde.

Mezi základní principy prevence rizikového sexuálního chování patří:

- ✓ preventivní programy přizpůsobit věku a vzdělání cílové skupiny,
- ✓ předávat informace o způsobech ochrany před nemocemi,
- ✓ informovat o tom, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování,
- ✓ upozorňovat na práva dítěte a důstojnost člověka,
- ✓ podporovat tvorbu zdravých postojů k vlastnímu tělu, vztahům a sexuálnímu chování,
- ✓ minimalizovat projevy nesnášenlivosti, předsudky apod. v oblasti vztahů, sexu a sexuální orientace,
- ✓ zabezpečit lepší spolupráci školy a rodiny,
- ✓ propojit zdravotní, sociální a výchovné intervence.

Existují tři základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé a kdy by měl učitel zasáhnout:

- 1) pokud ho dítě neprovádí v soukromí;
- 2) pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího;
- 3) pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování.

Je dobré, pokud je možná spolupráce s rodiči. V tomto případě lze, podle závažnosti, řešit vzniklou situaci buď na půdě školy nebo zprostředkovat kontakt rodičů se specializovaným pracovištěm, které nabízí psychologické terapeutické a poradenské služby.

Rizikové sexuální chování upravuje Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb.

§ 367 Nepřekážení trestného činu,

§ 185 Znásilnění,

§ 187 Pohlavní zneužití,

§ 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie,

§ 198 Týrání svěřené osoby,

§ 368 Neoznámení trestného činu.

Základní pravidla primární prevence

Nejdůležitějším prvkem primární prevence je VZTAH. Učitel by měl a priori pracovat na vytváření dobrého vztahu s každým dítětem jednotlivě.

Součástí účinné prevence má být také včasné poučení dítěte, na koho se může obrátit v případě nouze nebo ohrožení (policie, učitel, zdravotník atd.). V případě potřeby je možné předat zákonným zástupcům kontakty (pediatrie, gynekologie, urologie, sexuologie).

Učitel by měl o částech lidského těla týkajících se pohlavních orgánů mluvit bez zvláštního emočního náboje. Dítě by mělo být informováno o všem, co ho zajímá, důležitou však zůstává forma sdělení. Pokud se učitel necítí zcela jist či nedokáže odpovědět na nějakou otázku dítěte, je důležité dát dítěti najevo, že jeho otázku slyší, že neubírá na jejím významu, jenomže neumí přesně odpovědět. Zároveň by měl mít v záloze někoho, na koho může dítě odkázat.

Doporučené postupy

- ✓ Zjištění sociálního klimatu ve třídě – popis, včasná intervence, besedy aj.
- ✓ Učitel si může všimnout i tělesných změn u dítěte viditelných pouhým okem. Pokud by v této oblasti učitel shledal něco podezřelého nebo něco, co se mu zná mimo normu, měl by na to upozornit rodiče a nabídnou jim návštěvu odborníka (pediatr, sexuolog, gynekolog, androlog či urolog).
- ✓ Pedagog by si měl být vědom, že je potřeba brát vážně každé sdělení dítěte, a nepodceňovat je. Učiteli rovněž nepřísluší posuzovat pravdivost oznámení či tvrzení dítěte. To přísluší až soudu, resp. soudnímu znalci.

Dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte. Zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) je povinen ohlásit Orgánů sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) nebo Policii České republiky. Další možnost, jak anonymně ohlásit zjištěné násilí na dětech, nabízejí internetové stránky <http://www.protikorupcni-linka.cz/cs/Obecna-temata/Nasilni-na-detech/>.

15. Domácí násilí

Domácí násilí řadíme mezi typy rizikového chování, které mohou ohrozit zdravý vývoj žáků a mít nepřímé dopady do chování žáků. Má negativní vliv na harmonický vývoj dětí a mladistvých zejména v oblasti emocionální, vztahové, může ohrozit i zdravý tělesný vývoj. Domácí násilí je netypickou formou rizikového chování pro školní prostředí, navíc je složité ho přesně identifikovat a správně vyhodnotit míru a potřebu podpory z vnějšího prostředí.

Násilí, které se odehrává v rodině, se může projevovat v chování žáka a může být jedním z důvodů dalších forem rizikového chování (např. záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilné chování aj.)

Domácí násilí představuje obvykle fyzické, psychické, nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, k němuž dochází skrytě v soukromí. Zařadit sem také můžeme ekonomické zneužívání a sociální násilí/izolaci. Je typické, že se intenzita násilného chování v průběhu času stupňuje.

Klíčové charakteristiky:

- ✓ je opakované,
- ✓ je neveřejné,
- ✓ eskaluje,

- ✓ role oběti a agresora jsou jasně rozdělené, nezaměňují se,
- ✓ zneužívání moci a kontroly ze strany agresora, která v oběti vzbuzuje strach,
- ✓ pachatel bývá násilný většinou jen ke své oběti,
- ✓ pachatel považuje svoje chování za ospravedlnitelné,
- ✓ k domácímu násilí dochází v cyklech,
- ✓ chování oběti je zaměřeno na zajištění přežití.

Ve všech formách domácího násilí může dítě figurovat jako oběť i jako svědek. Děti jsou za svědky domácího násilí považovány, pokud vidí či slyší násilné projevy, vidí důsledky násilí. Přítomnost dítěte u domácího násilí považuje WHO za psychické týrání dítěte.

Povinnosti a omezení školy

Škola nemůže být tím, kdo primárně zasahuje do řešení situace v rodině. Není úlohou pedagoga usuzovat na domácí násilí na základě svých pocitů, vyvozovat je z chování a projevů dítěte. Pedagog je však povinen jednat v okamžiku, kdy se mu například dítě svěří či pokud zaznamená dlouhodobé nezpochybnitelné známky násilí páchaném na dítěti.

Pokud se ukáže, že je dítě obětí domácího násilí, které splňuje skutkovou podstatu trestného činu, je zaměstnanec školy povinen tuto skutečnost oznámit Policii ČR a OSPOD.

Základní pravidla primární prevence

Primární nespécifická prevence spočívá v posilování sebevědomí dítěte, schopnosti říci „ne“, podpoře funkčních sociálních vztahů aj. V rámci prevence by se škola měla zaměřit zejména na rozvoj schopnosti řešit konfliktní situace nenásilným a bezpečným způsobem. Děti by měly mít informace o nebezpečných situacích, kdo jim a jak může pomoci v případě ohrožení.

Primární prevence specifická spočívá zejména v seznámení dětí s jejich právy a povinnostmi a to adekvátně jejich věku. Děti by měly být seznámeny zejména s tím, že:

- ✓ domácí násilí má různé formy,
- ✓ násilné chování v rodině není omluvitelné,
- ✓ za násilí může ten, kde jej koná, protože si sám volí, jak se bude chovat,
- ✓ každý má právo rozhodovat o sobě samém,
- ✓ na koho se v rámci školy mohou obrátit se svými starostmi (školní psycholog, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, ten, komu dítě důvěřuje),
- ✓ jak říci NE,
- ✓ jak vypadají zdravé a nezdravé vztahy,
- ✓ proč si někdo nechá násilí líbit a nedokáže říci „Stop“,
- ✓ jak zvládat vztek.

Působení na děti, které se s domácím násilím setkaly, ať již ve formě obětí či svědků náleží odborníkům, nikoliv škole.

Doporučené postupy

Pokud se dítě samo svěří učiteli, měl by mu učitel projevit důvěru, nebagatelizovat jeho sdělení, neobviňovat jej ze lži a podpořit jej. Měl by jej informovat o tom, že se na domácí násilí vztahuje ohlašovací povinnost a on musí jednat v souladu s ní.

Když se dítě pedagogovi svěří, je dobré klást dítěti otevřené otázky, které umožňují, aby dítě svými slovy popsalo, co se stalo:

- Řekni mi, co se stalo...
- Co se stalo potom?
- Kde jsi přešel/a k této modřině?

Rolí učitele je zprostředkovat dítěti potřebné informace a přizvat k řešení situace odborníky, kteří se dané problematice systematicky věnují.

Pokud se na pedagoga obrátí rodič – oběť domácího násilí, měl by jej pedagog odkázat na další odborníky, kteří se této problematice systematicky věnují (intervenční centra, azylová centra, dětská krizová centra).

16. Syndrom týraného dítěte – CAN

Jedná se o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny.

Změny v chování dítěte:

- ✓ celková stísněnost a nezáměr o dění kolem,
- ✓ zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými,
- ✓ úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých osob,
- ✓ zvýšená citová dráždivost a agresivní projevy na sebemenší podněty,
- ✓ váhání s odchodem domů po vyučování,
- ✓ sebepoškozování,
- ✓ útoky z domova.

Nejčastější známky na těle dítěte:

- ✓ opakovaná zranění včetně zlomenin,
- ✓ modřiny a otoky,
- ✓ otisky různých předmětů a rukou na těle,
- ✓ stopy po opaření nebo popálení cigaretou.

Některé známky zanedbávání:

- ✓ trvalý hlad, podvýživa,
- ✓ chudá slovní zásoba,
- ✓ špatná hygiena,

- ✓ nedostatek dohledu – dítě je večer doma samo, venku pobývá dlouho do tmy,...
- ✓ vyčerpanost,
- ✓ vyhození z domova.

Některé projevy zanedbávaného dítěte:

- ✓ má chudé nebo velmi špatné vztahy s rodiči,
- ✓ touží po citu a pozornosti jakéhokoliv dospělého,
- ✓ je neobvykle unavené až apatické, někdy naopak nezvládnutelné,
- ✓ všechno jí hladově a hltavě,
- ✓ chodí za školu nebo do ní chodí pozdě, má potíže s učením,
- ✓ zdráhá se odcházet domů.

Základní pravidla primární prevence

V případě zjištění syndromu CAN učitel nepostupuje sám, dle závažnosti informuje pediatra, OSPOD, místní oddělení Policie České republiky, či dalšími odborníky.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost na OSPOD. Pomoci informovat mohou také intervenční centra, linky důvěry.

V rámci všeobecné prevence je třeba zařadit tuto problematiku do výuky. Je třeba žáky informovat o:

- ✓ dětských právech,
- ✓ hranicích, které by neměl ani rodič překročit,
- ✓ co dělat, pokud se dítě setká s prvními projevy týrání, zneužívání či zanedbávání,
- ✓ tzv. tabu zónách na těle dítěte,
- ✓ na koho se obrátit.

Doporučené postupy:

1. Důležitá je všímavost pedagoga, zda dítě nese nějaké stopy týrání. Jde o změny chování žáka či o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem.
2. Pedagog by se měl vždy pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Rozhovor s dítětem nemusí vést pouze třídní učitel, ale i jakýkoliv jiný zaměstnanec školy, kterému žák důvěřuje. Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít!
3. Další informace je možné získat od spolužáků či sourozenců.
4. Ve většině případů je vhodné oslovit rodiče, kteří by měli okomentovat to, jak si vysvětlují problémy, které učitel u dítěte vyzoroval. Můžeme tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání.
5. Pokud dítě samo přizná, že je týráno, nebo si tuto informaci učitel jinak potvrdí, je vhodné kontaktovat odborníky a kontaktovat OSPOD, případně místní oddělení Policie České republiky.

Sexuální zneužívání

Je každé nepřiměřené vystavení dítěte sexuálnímu činu nebo chování, které vede k uspokojování potřeb zneuživatele. Pohlavní zneužívání je závažným trestným činem (§242 zákona č. 140/1961 Sb. Trestního zákona).

Dítě je obětí sexuálního zneužívání

1. Pokud se dítě svěří s touto informací, informujeme jen nejnnutnější okruh osob, pokud se zneužívání dopouští rodič, neinformujeme ho.
2. S dítětem komunikujeme, avšak nevyšetřujeme – toto přísluší psychologovi a policii.
3. Je třeba dítěti sdělit, že skutečnost je nutné ohlásit na policii.
4. Případ oznámíme a předáme Policii ČR.

Dítě je obětí sexuálního napadení

1. Jestliže se dítě stalo obětí napadení cestou do školy a útočníkem je neznámá osoba, potom urychleně vše oznámíme policii, rodičům a orgánu sociálně právní ochrany dítěte.
2. Dítě neopouštíme až do příchodu rodičů.

17. Patologické hráčství

Jako hazardní hraní či hráčství lze označit jakékoliv jednání, které vyžaduje nevratné investice (peníze nebo jinou hodnotu s vidinou zisku založeného na náhodě nebo nejistém výsledku. Součástí tohoto chování je představa rychlého získání peněz nebo jiných hmotných výher. Ti, kteří hrají, získávají patologickou závislost na hře. S tím přichází a rostou finanční problémy, které se hráči snaží vyřešit další účastí ve hře.

Častým jevem u mladých lidí je on-line hazardní hra. Je poskytována na dálku, elektronickou cestou a na individuální žádost příjemce služeb. Jde tedy o hraní prostřednictvím internetu pomocí počítače, tabletu, mobilního telefonu či digitální televize. Jedním z rizik je pouze formální kontrola minimálního věku 18 let.

Hazardní hraní můžeme dělit na:

- 1) *Drobné neorganizované* – jde o všechny formy hry o peníze, jiné statky či protislužby, které probíhají po domluvě mezi jednotlivci či v partě a řídí se specifickými domluvenými pravidly. Ve školním prostředí jde nejčastěji o karetní hry jako je mariáš, poker či oko, dále pak o kostkové hry nebo o hru čára. Žáci se dále například mohou i sázet, zda nastane či nenastane nějaká událost.
- 2) *Legálně organizované* – jde o státem a zákony regulované podnikání, které samo sebe často označuje jako zábavní průmysl.

- 3) *Nelegálně organizované* – jde o nejnebezpečnější formu hazardu. Zadlužený hráč je často dále vydírán a zapojován do nelegální činnosti.

Patologické hráčství je oficiální psychiatrickou diagnózou. Patří mezi nutkavé impulzivní poruchy a spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě člověka.

Fáze vývoje závislosti:

1. *Etapa: fáze výher* – hráč je vtažen do hry a vyhrává. Je příznačná silná euforie. Hráč zvyšuje částky a roste mu sebevědomí.
2. *Etapa: fáze proher* – hráč začíná častěji prohrávat, a protože chce peníze získat zpět, sází čím dál častěji. Když už nemá ze svého co sázet, začne si brát z cizích prostředků. Gambler se snaží své problémy utajit. V případě odhalení slibuje nápravu. S největší pravděpodobností však začne hrát znovu.
3. *Etapa – fáze zoufalství* – gambler ztrácí kontrolu nad sebou samým. Při získávání finančních prostředků si může počínat i nezákonně. Má tendenci svalovat vinu na ostatní. Věří, že se brzy dočká výhry.

Možné příznaky hazardního hraní u žáka a související problémy:

- ✓ chlubení se hrou a výhrami,
- ✓ používání hráčského slangu,
- ✓ lhaní,
- ✓ utrácení peněz,
- ✓ záškoláctví,
- ✓ změny nálad – výbušnost, popudlivost, deprese, úzkost,
- ✓ stranění se kolektivu, samotářství,
- ✓ uzavřenost, nízká sebedůvěra,
- ✓ myšlenky na hru, ztráta zájmu o koníčky,
- ✓ problémy doma i ve škole,
- ✓ užívání návykových látek,
- ✓ závislost na hraní počítačových her a na internetu, raná zkušenost s hazardní hrou,
- ✓ potíže s adaptací a pravidly,
- ✓ dluhy, finanční problémy, trestná činnost atp.

Typologie hráčů:

Typ A – je charakterizován výraznou snahou zopakovat si hazardní jednání, znovuprožití hráčské zkušenosti.

Typ B – má nejvýraznější vyjádřenou potřebu útěku od reality ke hře, hledá náhražku své úzkosti, pocitu viny a nedostatečnosti ve vztahu k okolí.

Typ C – má nejvíce vyjádřenou neschopnost kontrolovat hru, projevuje se podrážděností při myšlence či snaze o ukončení hraní, považuje hru za svou potřebu, které se nemůže zbavit.

Základní pravidla primární prevence

Úkolem pedagogického pracovníka je hledat a podporovat protektivní faktory. Podporovat a snažit se zajistit zdravé školní prostředí, podporovat dobré vztahy žáků s učiteli, nastavovat srozumitelná pravidla, podporovat včasnou systematickou a efektivní specifickou primární prevenci, snažit se o zajištění participace žáků a rodičů atp.

Dalším úkolem pedagoga je identifikace žáka, který má s danou problematikou problém. Pedagog musí velmi citlivě postupovat a s žákem na toto téma navázat kontakt. K danému žákovi musí přistupovat citlivě, nestigmatizovat ho. Základem je otevřená komunikace a schopnost navázat důvěrný vztah s nabídkou adekvátní pomoci s odkazy na dané odborné služby. Součástí řešení je spolupráce s vedením školy a především rodiči/zákonnými zástupci žáka.

Při zjištění hloubky problému mohou být nápomocné tyto otázky:

- 1) Patří sázení či hraní k tvým zálibám?
- 2) Je to zábava, nebo někdy otrava?
- 3) Můžeš mi o tom něco povědět?
- 4) Už jsi měl někdy pocit, že je třeba vsadit více peněz?
- 5) Už jsi někdy lhal svým blízkým o tom, kolik jsi prohrál?

Doporučené postupy:

1. Zvýšení informovanosti žáků o povaze a rizicích hazardního hraní, včetně korekce chybných informací a mylných přesvědčení o hazardní hře.
2. Budování finanční gramotnosti žáků, která obnáší i problematiku dluhových pastí, hospodaření s domácím rozpočtem či bezpečností při vedení účtů.
3. Kontrola nad impulzivním řešením problémů a podpora schopností řešení problémů, plánování a efektivního rozhodování.
4. Propojování tématu hazardního hraní i s tématy jiných závislostí, zejména pak s internetovou závislostí a užíváním návykových látek.
5. Informovanost žáků o tom, na koho se v případě problémů s hazardní hrou mohou obrátit o pomoc (kromě pedagogů jde i o specializované poradny, linky důvěry či například pracovníky nízkoprahových klubů pro děti a mládež).
6. Identifikovat problém, citlivě na něho reagovat. Nebagatelizovat ho.
7. Zmapovat situaci ve třídě – prevalence, názory, informace o problematice.
8. Adekvátnost programu a intervencí ve vztahu k věku, potřebám a mentálním schopnostem dítěte.
9. Zaměření na změnu postojů a chování.
10. Hazardní hra není v prostorách školy tolerována.

Koho vyrozumět

1. V případě podezření, že se nezletilý žák věnuje hazardnímu hraní, by měl učitel v první řadě informovat rodiče žáka při osobním setkání. Podporu v této situaci mohou poskytnout pracovníci školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce či školní psycholog).
2. Pokud rodiče odmítají spolupracovat s pracovníkem školy, je škola oprávněna vyrozumět obecní úřad, tedy sociálního pracovníka z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).
3. V případě nutnosti návazné intervence pro žáka či třídní kolektiv je možné se obrátit na oblastního metodika prevence z pedagogicko-psychologické poradny, který může poskytnout metodickou pomoc či školu případně osobně navštívit.
4. Pokud má učitel důvodné podezření, že byl v souvislosti s hazardním hraním spáchán trestný čin (krádež, podvod, ublížení na zdraví atp.), měl by o této situaci informovat ředitele školy a v koordinaci s pracovníky školního poradenského pracoviště zvolit vhodný postup vyšetření události. O tomto postupu by měl být vyhotoven písemný zápis. Škola má ze zákona povinnost se v případě spáchání trestného činu (či podezření na spáchání) obrátit na orgány činné v trestním řízení, tj. Policii ČR.

18. Poruchy autistického spektra

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. Jsou označovány jako pervazivní (všepronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

- ✓ sociální interakce a sociální chování,
- ✓ verbální i neverbální komunikace,
- ✓ v oblasti představitosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů a aktivit.

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení zhoršují sociabilitu a ztěžují zařazení jedince do společnosti.

Specifika v chování žáků s poruchou autistického centra

Chování a jednání žáků s PAS ovlivňuje především odlišné vnímání, porozumění a sociální komunikaci. Chování a projevy jsou u každého žáka s PAS značně různorodé. Některé schopnosti a dovednosti mohou být velmi rozvinuté, jiné výrazně opožděné nebo

nerozvinuté. U žáků s PAS se lze setkat s různou mírou rozvoje řeči, různými intelektovými schopnostmi i s různým stupněm zájmu o sociální kontakt.

Častým projevem jsou stereotypní pohyby, zvláštní zájmy, omezená schopnost spontánně sdílet s ostatními dětmi radost a zájmy, či rigidní a kompulzivní chování. Četnost takového chování se zvyšuje při nadměrné stresové zátěži žáka.

Projevy PAS nesmí být důvodem jakékoliv formy trestání žáka. K projevům v oblasti tzv. diagnostické triády je často přidružena přecitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky apod. Při práci se žáky s PAS je nezbytné předvídat situace, kdy může s konkrétním podnětem přijít do styku.

Příčiny projevů rizikového chování

Krizové situace ve škole či školském zařízení zahrnují zejména rizikové chování vyvolané situací, která nastane z důvodu nepochopení současné potřeby žáka, kterým může být nepohodlí, změny aktuálního zdravotního stavu, či jiných faktorů, které ovlivňují jeho aktuální naladění. Reakcí žáka na takové nepochopení je řešení situace neadekvátním způsobem, neadekvátními verbálními projevy, vzdorovitým chováním, stereotypním chováním, agresí vůči ostatním spolužákům či dospělým, sebepoškozováním, výbušným chováním, vulgárním vyjadřováním apod. Jedná se o manifestaci vysoce stresové situace, ve které se žák ocitl.

Pravidla předcházení rizikovému chování

Pro předcházení krizovým situacím spojeným s rizikovým chováním žáků s PAS je nutné dodržovat tato pravidla:

- ✓ *pravidlo přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti,*
- ✓ *pravidlo jasné a konkrétní motivace:* žáci s PAS musejí více než ostatní jedinci, bez této poruchy, vědět, proč mají činnost vykonávat. Jednou z forem práce s motivací žáka je pozitivní posilování jeho silných stránek.
- ✓ *pravidlo vyšší míry tolerance:* způsoby jednání a komunikace s ostatními žáky i učiteli, jako např. nevhodné poznámky, netaktní přímočarost, otázky mimo kontext, banální výroky, úzkostné reakce při setkáních s novými lidmi, vulgární vyjadřování atd., kladou vyšší nároky na toleranci ze strany přítomných osob a vyžadují nutnou pedagogickou empatii ve školním prostředí i na akcích konaných mimo školu.
- ✓ *pravidlo důslednosti v přístupu:* spontánnost, rychlá změna původního plánu, nepřesnost a nedodržování stanovených pravidel uvádí žáky s PAS v chaos a nejistotu. V případě, že je potřeba změnit původní nastavený harmonogram a postup, je nezbytné jasně a logicky vysvětlit, proč ke změně dochází.

- ✓ *vyšší míra vizuální podpory*: pro většinu žáků s PAS je vizuální informace nezbytnou podporou pro pochopení významu předávané informace smysluplného významu.
- ✓ *nadstandardní řešení obtíží s pozorností*: při motorickém neklidu je možné dovolit žákovi s PAS manipulaci s předmětem a činnost, která neruší ostatní a umožňuje soustředění, jako např. mačkácí míček, provázek, gumička. Situace, které jsou ve skupině a vyžadují soustředění, je zapotřebí zejména zpočátku redukovat na minimum. Dobré je podporovat aktivity, které žákovi s PAS umožní přijatelný pohyb v hodině, jako je rozdávání papírů, sbírání sešitů atd. Pro zvýšení pozornosti je důležité pravidelné a vyvážené střídání odpočinku a činnosti.
- ✓ *vyšší míra vysvětlování sociálně komunikačních pravidel a situací, vyšší míra pomoci v některých situacích, které vyžadují praktický úsudek*: dotazy těmto žákům je důležité klást přesně a vhodně zvolenou formulací. Mnohdy je nutné, se v zájmu podání dobrého výkonu ujistit, zda žák ví, jak po sobě následují připravené činnosti. Nadstandardně, přesně a konkrétně je třeba vysvětlit, co se od žáka očekává z hlediska množství a kvality práce, např. vymezení začátku a konce činnosti. Důležité je dávat žákovi s PAS zpětnou vazbu o jeho výkonech, např. formou bodů nebo škály.
- ✓ *možnost odpočinku, relaxace*

Doporučené postupy:

1. Ředitel školy určí pedagogického pracovníka, který bude odpovídat za spolupráci se školským poradenským zařízením, v jehož péči daný žák s PAS je. Tímto pedagogickým pracovníkem by měl být výchovný poradce, školní speciální pedagog či školní psycholog.
2. Pověřený pedagogický pracovník seznámí s obecnými specifiky diagnózy PAS a zásadami pro předcházení rizikových projevů chování pedagogické i nepedagogické pracovníky školy. O této skutečnosti bude vyhotoven písemný zápis s podpisy všech zúčastněných.
3. Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, úzce spolupracuje se zákonnými zástupci žáka a pravidelně je kontaktuje ve snaze získání aktuálních informací o případných změnách. Dle nastavených pravidel školy sám, nebo prostřednictvím určeného pracovníka školy, rovněž kontaktuje klíčového pedagoga školské poradenské zařízení, v jehož péči je žák s PAS veden.
4. Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, pravidelně informuje zákonné zástupce žáka o průběhu vzdělávání. Neprodleně informuje zákonné zástupce žáka a pověřeného pracovníka školy o změnách v chování, změnách aktuálního zdravotního stavu, projevech rizikového chování žáka, o plánovaných nebo náhlých změnách ve školním prostředí oproti nastavenému standardu (například onemocnění, akutní nebo plánované rekonstrukce opravy v areálu školy apod.).
5. Třídní učitel při práci s třídním kolektivem vždy zohledňuje věk žáků. Způsobem přeměřeným věku žáků formou nejrůznějších metod rozvíjí schopnost diskutovat, pracovat v týmu a respektovat ostatní, uvědomovat si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty a snášenlivosti.
6. Třídní učitel v případě potřeby a po dohodě se zákonným zástupcem, spolupracuje s lékařskými specialisty, v jejichž péči žák s PAS je – především praktický lékař pro děti a dorost, dětský psychiatr, případně dětský klinický psycholog.

Kontakty:

a) Policie

Obvodní oddělení Policie České republiky tel.: 974 873 568
974 873 576 mobil: 602 262 703 provozní doba: nepřetržitě

b) Oddělení sociálně právní ochrany dětí

Mgr. Ivana Svobodová, vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí, tel.: 312 604 704, e-mail: ivana.svobodova@mestokladno.cz

Marcela Schwarzová, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 709, e-mail: marcela.schwarzova@mestokladno.cz

Bc. Václava Aksamitová, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 788, e-mail: vaclava.aksamitova@mestokladno.cz

Marie Kocálová, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 745, e-mail: marie.kocalova@mestokladno.cz

Bc. Monika Doušová, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 728, e-mail: monika.dousova@mestokladno.cz

Bc. Martina Zimová, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 731, e-mail: martina.zimova@mestokladno.cz

Tereza Holá Burešová, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 762, e-mail: tereza.hola@mestokladno.cz

Bc. Dagmar Chytrá, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 726, e-mail: dagmar.chytra@mestokladno.cz

Mgr. Vanda Cojocarú Zahorková, Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 766, e-mail: vanda.cojocaruzahorkova@mestokladno.cz

Bc. Nikola Lungerová, Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 772, e-mail: nikola.lungerova@mestokladno.cz

Bc. Monika Javůrková, Sociálně právní ochrana dětí M, N, O, tel.: 312 604 710, e-mail: monika.javurkova@mestokladno.cz

Eva Čermáková, Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 787, e-mail: eva.cermakova@mestokladno.cz

Ivana Janoušová, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 739, e-mail: ivana.janousova@mestokladno.cz

Veronika Veselá, DiS., Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 755, e-mail: veronika.vesela@mestokladno.cz

Mgr. Martina Tatková, Sociálně-právní ochrana dětí, tel.: 312 604 781, e-mail: martina.tatkova@mestokladno.cz

Mgr. Šárka Bezděková, oddělení sociálně právní ochrany dětí Odboru sociálního, tel.: 312 604 756, e-mail: sarka.bezdekova@mestokladno.cz

c) Adiktologie

Adiktologická ambulance

Zařízení sociální intervence Kladno

Jana Palacha 1643

272 01 Kladno

Telefon: 312 292 311

E-mail: posta@zsi-kladno.cz

On-line adiktologická poradna – www stránky: <http://poradna.adiktologie.cz>, email: poradna@adiktologie.cz

Ambulance dětské a dorostové adiktologie – Klinika adiktologie 1 LF UK a VFN, Na Bojišti 1, 120 00 Praha 2, telefon: 224 964 399, email: addambulance@vfn.cz, provozní doba: Po, Út, Čt 9.00 – 12.00, 13.00 - 17.00

d) *Středisko výchovné péče:*

Telefon:pevná linka: 312520569 . mobilní: 778534749

WWW:oficiální: <http://www.svpslany.cz/index2.html>

E-mail:oficiální: svp@svpslany.cz

Adresa:Středisko výchovné péče Slaný. Tomanova 1361. 274 01 Slaný

e) *Linky důvěry:*

Linka Bezpečí – tel. 116 111, email: pomoc@linkabezpeci.cz.

Linka důvěry Centra krizové intervence PL Bohnice – tel. 284 016 666

Linka důvěry Dětského krizového centra – tel. 241 484 149, email: problem@ditekrize.cz

Linka důvěry RIAPS – tel. 222 580 697, email: linka@mcssp.cz

Telefonická krizová intervence KC Spondea – tel. 541 235 511, mobil 608 118 088, chat www.chat.spondea.cz

f) Azylové ubytování ROSA s utajeno adresou pro oběti domácího násilí a jejich děti –

adresa azylového domu je utajena příjem klientek probíhá na adrese:

pracoviště 1: Na Slupi 14, 120 00 Praha 2

pracoviště 2: Podolská 242/25, 140 00 Praha 4 Podolí

telefon: 241 432 466, www stránky: www.rosa-os.cz, www.stopnasili.cz, email: azyl@rosa-os.cz

g) *hazardní hráčství:*

www.gambling.padaneruce.cz

<http://www.drnespor.eu/>

<http://stopzavislosti.cz/>

<http://poradna.adiktologie.cz/>

<http://poradenskecentrum.cz>

<http://magdalena-ops.eu/index.php/o-nas-menu/ke-stazeni/publikace.html>

<http://www.sananim.cz/gambling-ambulance/co-nabiime.html>

<http://pnz.prevent99.cz/sluzby>

h) *poruchy autistického spektra*

Národní ústav pro autismus, z.ú., <http://www.praha.apla.cz>

Občanské sdružení poskytující podporu osobám s PAS, <http://www.zasklem.com/>

Rett Community, Spolek rodičů a přátel dívek s Rettovým syndromem,

<http://www.rett-cz.com/>

Křesadlo HK, Centrum pomoci lidem s PAS, z.ú., <http://kresadlohk.cz/>

Centrum Terapie Autismu, <http://www.cta.cz/o-nas/>

AUT – Spolek rodičů dětí s PAS,

<http://autistickaskola.cz/cz/podporuji-nas/organizace/aut-spolek-rodicu-deti-s-pas/>

Občanské sdružení ProCit, z.s., <http://www.autismusprocit.cz/>